

Lichte terugval Huiszwaluw in 2001

Het aantal getelde Huiszwaluwen in 2001 liep ten opzichte van 2000 licht terug, maar het beeld vertoont nogal wat verschillen. Een afname werd vooral vastgesteld in het noorden en zuidwesten van het land en een toename was er vooral in Flevoland en Utrecht. Over het geheel genomen kon de licht positieve trend in 2000 niet worden vastgehouden.

Bezeten van Huiszwaluwen

Ook in 2001 hebben weer honderden vrijwilligers 'hun' dorpen, polders of wijken op Huiszwaluwnesten geteld, razend benieuwd als ze waren naar de oogst van dit jaar. Zwaluwtellers zijn er in allerlei soorten en maten. Voor sommigen vormen tellingen van huiszwaluwnesten een prettige afsluiting van het broedseizoen (want niet opstaan om 4.00 uur), terwijl voor anderen dit juist het hoogtepunt van het seizoen vormt. Verder zijn er velen die het tellen slechts als onderdeel zien van hun beschermingswerk. Zij geven bijvoorbeeld voor, tijdens of na hun telwerk voorlichting over de Huiszwaluw, speciaal aan bewoners van panden met Huiszwaluwnesten. Klachten over mest, 'smeerboel', geluidsoverlast, waardevermindering van huizen (je kunt het zo gek niet bedenken) worden zo goed mogelijk verholpen. Zo worden onder nesten soms mestopvang-plankjes bevestigd. Er worden speciale kunstnesten opge-

hangen (met wisselend succes bezet) en soms wordt er zelfs nestmateriaal voor de zwaluwen aangeboden. Als hun zwaluwen maar niets te kort komen. Dit gemêleerde gezelschap heeft in 2001 minimaal 15.265 nesten geteld in vaste telgebieden, de zogenaamde monitoringgebieden. Daarnaast zijn er nog duizenden nesten op formulieren ingevuld in gebieden die (nog) geen monitoringgebied zijn. Al met al weer een goede prestatie, die door sommigen nu al meer dan tien jaar wordt neergezet.

Iets minder zwaluwen

In 2001 werden er gemiddeld over het land iets minder zwaluwen geteld dan in 2000 (tabel 1). Het totaal liep met ongeveer 3,5% terug en komt overeen met de totalen uit 1998-99. Dit is altijd nog meer dan in de jaren met de laagste meetresultaten, 1995-97, maar is wel 18% minder dan dertien jaar geleden. De lichte opleving van de stand (+ 5%) in 2000 kon niet worden vastgehouden.

De veranderingen in de stand zijn niet overal hetzelfde. De tabel geeft een beeld van regionale verschillen. Aanzienlijke afname was er in het gebied van de grote rivieren en de Delta. In deze regio is de aantalsontwikkeling al jarenlang matig. In Noord-Nederland werd 9% verlies gemeten. In de tweede helft van de jaren negentig was hier de populatie juist wat toegenomen. In Flevoland en Utrecht ging het de Huiszwaluw voor de wind. In vorige jaren liepen de aantallen hier meestal in de pas met de landelijke trend. In grote delen van Overijssel en Gelderland scoorde de Huiszwaluw enkele procenten lager en in Noord-Brabant en Limburg enkele procenten hoger.

Steekproef verbeterd

De aantalsontwikkeling van de Huiszwaluw wordt berekend aan de hand van tellingen in monitoringgebieden. Deze vaste gebieden ter grootte van ongeveer een kwartblok (2,5 x 2,5 km), dorp of polder liggen verspreid over het land. In sommige streken is sprake van sterke concentratie van telgebieden, terwijl de kaart elders flinke hiaten vertoont (zie Sovon-Nieuws 14 (2): 6-7). In 2001 zijn dankzij inspanningen van districtscoördinatoren en natuurlijk van de Huiszwaluwentellers uit tot voor kort sterk onderbelichte regio's telgegevens ontvangen. Dit is bijvoorbeeld het geval in Drenthe, Utrecht en Noord-Limburg. Dat ziet er goed uit, vooral ook omdat het gepaard gaat met het volhouden van het telwerk elders.

Telgebieden

Telgegevens van Huiszwaluwen worden per telgebied ingevuld op het telformulier 'Kolonievogels'. Tot voor enkele jaren werden aantallen meestal per kwartblok doorgegeven. Tellers die dat al jaren doen kunnen hiermee doorgaan. Nieuwe telgebieden worden door de waarnemer zelf bepaald en zijn gebieden met natuurlijke grenzen, dus bijvoorbeeld een dorp, een wijk van een stad of deel van een polder met verspreide gebouwen. Als vuistregel geldt dat een telgebied ongeveer 300 ha oftewel 3 km² groot moet zijn (niet kleiner dan enkele tientallen ha en niet groter dan 500 ha). Grotere gebieden kunnen beter worden gesplitst terwijl zeer kleine telgebieden (los gebouw of per huisnummer) onwenselijk zijn. Een nieuw telgebied wordt aangemeld met het formulier 'Aanmelding Kolonie' (waarop de kenmerken van het gebied worden vastgelegd) en de begrenzing van het gebied wordt ingetekend op een kaart. Het telgebied krijgt van SOVON een kolonienummer (daar wordt momenteel aan

Tabel 1. Aantal Huiszwaluwnesten in zowel in 2000 als in 2001 getelde monitoringgebieden

Gebied	Aantal 2000	Aantal 2001	Trend %
Grote rivieren en Deltagebied	3.842	3.465	-10
Groningen, Friesland, Drenthe en Noord-Holland	5.420	4.974	-9
IJsselstreek, Achterhoek, Twente, Salland en Veluwe	2.087	1.989	-5
Noord-Brabant en Limburg	2.586	2.616	+4
Flevoland en Utrecht	1.872	2.242	+20
Totaal	15.807	15.265	-3,5

gewerkt). Het aanmeldingsformulier kan samen met het telformulier 'Kolonievogels' worden ingeleverd. Het is dan wel de bedoeling dat in volgende jaren steeds het vastgelegde gebied volledig op Huiszwaluwen wordt uitgekamd. De grenzen mogen niet worden gewijzigd, want dan zijn telgegevens immers niet goed vergelijkbaar. Wordt het telgebied door Huiszwaluwen verlaten (nul nesten) dan is het zeer gewenst dit ook door te geven, want alleen op die manier krijgen we een goed beeld van de aantalsontwikkeling (nul is ook een telresultaat!). Een verlaten gebied kan het beste nog enkele jaren volledig worden geteld. Blijft het gebied verlaten dan heeft het onze voorkeur eens in de vijf jaar het gebied te controleren op het voorkomen van Huiszwaluwen en dit door te geven. Wordt een nieuw telgebied aangemeld dan willen we graag weten of er voordien wel of geen zwaluwen in dat gebied zaten.

Details per kolonie binnen een telgebied (bijv. aantal paren per straat, per huisnummer, per boerderij) worden niet verwerkt. Telformulieren met een lijst van straatnamen en huisnummers, zonder dat duidelijk is of de gehele straat, het gehele dorp of de polder volledig geteld is stelt ons ieder jaar weer voor raadsels. Is een deel van het dorp geteld en hetzelfde deel als vorig jaar? Voor eenmalig onderzoek zijn deze gegevens zeker nuttig, maar voor monitoring is opgave per telgebied het beste (en ook meest eenvoudige).

Tel ook zwaluwen

Half juli - half augustus is de beste periode om zwaluwnesten te tellen. Pak op een mooie zomervond de fiets, let op de rondvliegende en pruttelende Huiszwaluwen, tel de nesten tegen de gebouwen, werk uw telgebied af en klaas is Kees. Vul de totalen per telgebied in op het formulier 'Kolonievogels' en stuur dit graag voor 1 oktober (zonder postzegels) naar SOVON Vogelonderzoek Nederland, Antwoordnummer 2505, 6573 ZX Beek-Ubbergen. SOVON zorgt er voor dat de formulieren terecht komen bij de betreffende districtscoördinator (zie adressen elders in dit nummer) en bij Herman Leys. Voor nieuwe formulieren en met uw vragen of wensen kunt u terecht bij de districtscoördinatoren of op het Sovon-kantoor (Joost van Bruggen of Arend van Dijk). We zijn zeer benieuwd naar de aantallen zwaluwen die u dit jaar weet op te sporen. Veel plezierige teltochten gewenst.

Herman Leys & Arend van Dijk

Let op roepende Kwartelkoningen

Net als vorig jaar zal er ook in 2002 weer speciale aandacht worden besteed aan het voorkomen van Kwartelkoningen en het beschermen van roepplaatsen (zie de laatste Sovon-Nieuws van maart 2002). Vorig jaar waren die acties erg succesvol, maar bleef het aantal Kwartelkoningen wat achter bij recente topjaren. Dit jaar is veelbelovend begonnen. Eind mei werden zowel in het rivierengebied als in Oost-Groningen al tientallen vogels gehoord. Voorbodes van een goed seizoen? Waarnemingen die niet via de reguliere weg bij Sovon komen graag doorgeven aan Jan Schoppers, jan.schoppers@sovon.nl, of per post naar het Sovon kantoor. Meldt in ieder geval aantal, plaats, atlasblok, kilometerhok en terreintype. Jan kan eventueel ook advies geven over het uitstellen van maaien en Kwartelkoning-vriendelijk beheer van terreinen.

Teldata watervogeltellingen in 2002/2003

In het komende watervogelseizoen wordt weer het reguliere programma aan maandelijkse watervogeltellingen uitgevoerd. In de Waddenzee is het aantal tellingen zelfs iets uitgebreid, met vijf, in plaats van drie tellingen. Dit, omdat is gebleken dat vijf tellingen samen met de steekproeftellingen betere monitoring-resultaten opleveren. De data in onderstaande tabel hebben betrekking op de maandelijkse tellingen van alle belangrijke watervogelgebieden (kopje watervogels), ganzen- en zwanetellingen (ganzen/zwanen; soms beperkt aantal soorten, zie *) en de integrale

hoogwatertellingen van alle watervogels in de Waddenzee (waddenzee). Naast de tellingen in de onderstaande tabel worden er in juli/augustus en mei/juni in een aantal belangrijke watervogelgebieden (bijv. IJsselmeer en Randmeren) ook tellingen uitgevoerd. Verder wordt in de Waddenzee tweemaal per maand nog een aantal steekproefgebieden geteld. Voor vragen en opmerkingen kun je bij je regiocoördinator terecht (zie adressen elders in dit nummer), of neem contact op met SOVON (Marc van Roomen voor watervogels en ganzen en zwanen; Ben Koks voor Waddenzee).

	watervogels	ganzen/zwanen	waddenzee
7 sep 2002			x
14 sep 2002	x	x*	
12 okt 2002	x	x	
9 nov 2002			x
16 nov 2002	x	x	
14 dec 2002	x	x	
18 jan 2003	x	x	x
15 feb 2003	x	x	
15 mrt 2003	x	x	
22 mrt 2003			x
12 apr 2003	x	x*	
3 mei 2003		x*	
17 mei 2003			x

De genoemde data zijn steeds de zaterdag; de telperiode loopt van vrijdag t/m maandag. Bij ganzen- en zwanetellingen met een * gaat om een beperkte selectie soorten: Grauwe Gans in september, Brand- en Rotgans in april en Rotgans in mei.